

Gemeentebreed

Bidden in de kerkenraadskamer?

A.N. Hendriks

In tal van onze kerken is het gewoonte dat de ‘dienstdoende’ ouderling in de kerkenraadskamer een gebed uitspreekt, voordat hij de predikant naar de kansel geleidt. Het gaat hier om een eerbiedwaardige traditie die reeds lang in vele kerken in ere wordt gehouden. Hoeveel er over het ontstaan van onze gereformeerde liturgie bekend is, zo weinig is er te zeggen over de oorsprong van deze traditie.

H. Bouwman, indertijd hoogleraar aan de Theologische School te Kampen, merkt met betrekking tot de oorsprong van deze gewoonte op: ‘Zeer waarschijnlijk is dit gebed ontstaan in den aanvang der “Afscheiding”, toen de geloovigen door een groote verdrukking werden gekweld, bijna nooit zeker waren, dat hunne vergaderingen niet door militairen of door een politiemacht zouden worden verstoord, en daarom de kerkenraad en de predikant, vóór zij den dienst aanvingen, behoefte gevoelden om zich eerst in den gebede te vereenigen. In de kerken der Scheiding werd dit gebed algemeen, en het werd later door de kerken der Doleantie overgenomen ...’¹

Er zijn geen getuigenissen uit eerdere eeuwen dat men dit gebed kende. Er blijft hier een onzekerheid. Bouwman schrijft ‘zeer waarschijnlijk’. En helaas moet het tot op heden daarbij blijven.²

Na de Vrijmaking is in onze kerken met deze traditie op nogal wat plaatsen gebroken. Vaak ging dat hand in hand met de afschaffing van het ‘stille gebed’ van heel de gemeente bij de aanvang van de dienst. Men vond dat er thuis om een gezegende kerkdienst gebeden behoorde te worden.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw, toen er weer nieuwe aandacht kwam voor liturgische zaken, voerden vele kerken het consistoriegebed weer in. De praktijk van vandaag is dat in de meeste kerkenraadskamers vóór de eerste en na de tweede dienst door één van de ouderlingen wordt gebeden.

Ambtelijk werk

Hoe moeten wij hiertegenover staan? Wat is het karakter en wat is de zin van deze gebeden? Joh. Jansen zegt in zijn bekende verklaring van de kerkorde dat het consistoriegebed beslist geen ambtelijk gebed is, maar slechts een ‘privaat karakter’ draagt. ‘Gelijk een gemeentelid vooraf een zegen van God vraagt voor zichzelf, zoo bidt een der broeders van den kerkenraad om bijstand voor den dienaar des Woords.’³

Het komt me voor dat Jansen de plank geheel misslaat. Het gaat hier wel degelijk om *ambtelijk* werk. De broeder die bidt, bidt in zijn kwaliteit als ouderling. De kerkenraad roept de gemeente samen. Het is ook de kerkenraad die bij monde van één van zijn leden een zegen vraagt over de dienst die gehouden gaat worden. Dat juist een ouderling voorgaat en niet een diaken, vloeit voort uit het ambt van de oudsten. Hun is de regering van de kerk en het opzicht over de leer toevertrouwd. Daarom is het ook voor de hand liggend dat de ‘dienstdoende’ ouderling dit gebed uitspreekt. Hij is het immers ook die straks namens de kerkenraad de predikant de hand geeft als teken dat de voorganger niet op eigen initiatief optreedt, maar als gemachtigde vanwege de kerkenraad.

Het is waar dat er in de huizen al gebeden is en in de dienst straks ook gebeden wordt om Gods zegen, om een luisterend oor bij de gemeente en om kracht voor de dienaar des Woords. Maar dit neemt mijns inziens niet weg dat het zeer gepast is, dat een kerkenraad die de dienst belegt en de verantwoordelijkheid draagt voor alles wat er in die dienst gebeurt, in het *bewustzijn* van deze verantwoordelijkheid om Gods hulp en zegen bidt. Dit gemeenschappelijk zoeken van Gods aangezicht vóór de dienst maakt tegelijk duidelijk dat de predikant zijn werk in de dienst niet alleen doet in opdracht van de kerkenraad, maar ook in verbondenheid met zijn medebroeders in het ambt. Het brengt op een tere manier tot uitdrukking wat zo kenmerkend is voor de gereformeerde visie op het ambt: de *collegialiteit*, het sámen voor de gemeente staan.⁴ In een gereformeerde kerk is men altijd ambtsdrager mét de andere ambtsdragere. Het gereformeerde kerkrecht kent geen ‘solo-optreden’.

Voorbede

Wat de *inhoud* van het gebed betreft, het zal zeker een voorbede moeten zijn voor de *dienaar* die in de gebeden en in de prediking voorgaat. Het is geen kleinigheid Gods boodschap aan zijn volk te verkondigen en mond van de gemeente te zijn. Wanneer zelfs de apostel Paulus om voorbede vraagt ‘dat mij bij het openen van mijn mond het woord geschonken worde, om vrijmoedig het geheimenis van het evangelie bekend te maken’ (Ef. 6:19), hoeveel temeer past deze voorbede dan voor de predikant die gereed staat zijn verantwoordelijk werk in de dienst te gaan doen!

Het consistoriegebed zal echter ook een gebed voor de *gemeente* moeten zijn, die de kerkenraad heeft samengeropen. Het spreekt niet vanzelf dat zij luistert naar Gods boodschap. Het zaad van het Woord moet in ‘goede aarde’ vallen (Mat. 13:8), het moet ‘gehoord’ en ‘verstaan’ worden (Mat. 13:23). Ook om dit alles zal in de consistorie gebeden moeten worden.

Ten slotte mag er ook aandacht zijn voor *allen* die in de dienst een *taak* hebben. Het is mij opgevallen dat er nooit voor de ouderlingen zelf gebeden wordt. Terwijl zij toch het opzicht hebben over de prediking, ‘zitten op de leer’, om het eens met een oude formulering te zeggen. Het is mijns inziens zeer ter zake, wanneer in het consistoriegebed ook gevraagd wordt dat de opzieners mogen waken over de ‘gezonde leer’ (vgl. Tit. 2:1; 2:8). Heel belangrijk bij dit alles is dat de ouderling zich realiseert dat het hier niet gaat om een *privaat* gebed, maar om een *ambtelijke* voorbede. Een voorbede die ook haar eigen beperkingen met zich meebrengt. Het gebed dient geheel gericht te zijn op de dienst die gehouden gaat worden. Allerlei noden en moeiten in de gemeente horen hier niet thuis. De broeders bidden ook niet om zelf een zegen te mogen ontvangen. Het gaat om voorbede met het oog op wat er nu te gebeuren staat.

Danken

In kerken waar vóór de morgendienst wordt gebeden, is het ook gebruik na de tweede dienst een dankgebed te doen in de kerkenraadskamer. Laat dit gebed dan ook echt een *danken* zijn voor wat de Here in de diensten gaf aan voorganger en gemeente. Het is fijn wanneer de ouderling terug kan grijpen op de boodschap die verkondigd is, maar hij moet wel voor de verleiding waken om te laten horen hoe goed hij geluisterd heeft. Het danken behoeft overigens niet te wachten tot dit tweede consistoriegebed. De dank kan ook ’s morgens al opklinken: Paulus vermaant ons immers onze gebeden en smekingen omkleed ‘met dankzegging’ op te zenden tot God (Fil. 4:6).

Bidden is teer en heilig werk. De ouderling die voor moet gaan, zal zich er thuis op moeten voorbereiden. Ik hoor soms wel erg magere gebeden in de kerkenraadskamer! Alsof men zich amper rekenschap gegeven heeft wat er te bidden is.

Ik denk dat het ook goed is, dat bij het aantreden van nieuwe ambtsdragers het consistoriegebed een agendapunt van de kerkenraadsvergadering is. Ik heb nooit meegemaakt dat hierover gesproken werd. En dat lijkt me een omissie. Het gebed vóór en na de diensten is een stuk van het ambtelijk werk van de ouderling.

Bemoediging

Mag ik eindigen met iets persoonlijks? Zelf ervaar ik het consistoriegebed als een kostelijke bemoediging. Er wordt voor je gebeden, voordat je de preekstoel op moet! Je gaat niet in eigen kracht, maar er klinkt een gebed dat zeker door de Here wordt verhoord. Je hebt biddende broeders om je heen! Ik denk dat vele collega's het zo ook ervaren. In een tijd waarin dominees het niet gemakkelijk hebben, kan er veel troost van uitgaan, wanneer de predikant zich gedragen weet door het gebed van zijn broeders in het ambt!

Noten:

- ^{1.} H. Bouwman, *Gereformeerd kerkrecht*, III, Kampen 1934, p. 98.
- ^{2.} F.L. Rutgers, *Kerkelijke adviezen*, I, Kampen 1921, p. 256, erkent met betrekking tot de oorsprong: 'Iets zekers weet ik er niet van.'
- ^{3.} Joh. Jansen, *Korte verklaring van de Kerkenordening*, Kampen 1923, p. 15 1. Vgl. Ph.J. Huijser, *De ouderling en de prediking*, Kampen 1959, p. 163: 'Het is een particulier gebed, het kan geen officieel karakter dragen ...'
- ^{4.} Voor het 'collegiale' in de gereformeerde kerkregering zie J. Kamphuis, *Altijd met goed accoord*, Amsterdam 1973, p. 120.